

1984/85:84

Måndagen den 18 februari

Kl. 12.00

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelser:

Till riksdagen

Härmed ber jag om entledigande från suppleantskapet i försvars- och jordbruksutskotten.

Stockholm den 13 februari 1985

Nina Jarlbäck

Till riksdagen

Härmed ber jag om entledigande från suppleantskapet i bostadsutskottet.

Stockholm den 13 februari 1985

Eric Jönsson

Dessa framställningar bifölls av kammaren.

3 § Svar på interpellation 1984/85:93 om ändrade regler för friköp av arrenderad jord

Anf. 1 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jörn Svensson har ställt följande frågor till mig:

1. Är regeringen medveten om den otillfredsställande situationen för arrendatorerna, och avser man att vidta åtgärder för att garantera jordabalkens auktoritet?

2. Avser regeringen att ge arrendatorerna rätt att påkalla friköp eller annan form av tryggad besittningsrätt, och när kommer i så fall förslag om detta?

Jörn Svenssons första fråga gäller arrendeavgiftens storlek vid förlängning av ett avtal om jordbruksarrende.

Att arrendeavgiften inte sätts för högt i förhållande till arrendeställets

Måndagen den
18 februari 1985

*Om ändrade regler
för friköp av arren-
derad jord*

avkastningsförmåga är viktigt från såväl jordbrukspolitisk som social synpunkt. En för hög avgift kan leda till konkurser och arrendatorsbyten och andra driftsstörningar som motverkar en effektiv jordbruksproduktion. Detta är bakgrunden till att reglerna i jordabalken om arrendeavgiftens storlek ändrades år 1979. Avsikten var alltså, som Jörn Svensson har framhållit, att åstadkomma en för arrendatorerna rättvisare bedömning än tidigare.

Regeringen följer fortlöpande utvecklingen i fråga om arrendeavgifternas storlek. Det har inte framkommit något som tyder på att de gällande bestämmelserna inte tillämpas eller fungerar på avsett sätt. Några särskilda åtgärder från regeringens sida på det ifrågavarande området har därför hittills inte ansetts påkallade. Regeringen avser emellertid att även i fortsättningen följa utvecklingen på området med uppmärksamhet.

När det gäller Jörn Svenssons andra fråga om friköp kan jag hänvisa till det svar på en motsvarande fråga av Jörn Svensson som jag lämnade den 15 november förra året. Regeringen kommer att ta ställning till friköpsfrågan sedan friköpsutredningen (Ju 1984:01) har slutfört sitt arbete.

Anf. 2 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag har tagit upp både arrendeavgiftsfrågan och friköpsfrågan därför att de har ett mycket aktuellt inbördes sammanhang. Jag skall senare beröra detta.

Först nu till frågan om arrendeavgifterna. 1979 års lagstiftning innehöll ju viktiga förbättringar. Det var ett intressant politiskt faktum, som det kan förtjäna att erinras om i marginalen, att dessa förbättringar genomfördes med en relativt stor majoritet här i kammaren. Samtliga partier utom moderaterna visade intresse för att förbättra jordarrendatorernas förhållanden. Vad jag ifrågasatt är om tillämpningen av lagen står i överensstämmelse med lagstiftarnas avsikter och om den får de resultat som avses.

Justitieministern menar enligt svaret att inget framkommit som skulle ge anledning att förmoda något annat. Regeringen följer uppmärksamt frågan, heter det.

Nu finns det dock andra som följer frågan minst lika uppmärksamt. Bland dem är bl. a. sådana arrendatorer som handgripligt fått erfara hur pass svagt genomslag lagen i realiteten tycks få. Jag skall tillåta mig ge justitieministern ett exempel härpå. Kanske skall det förmå regeringen att något tydligare se problem, som tydligen hittills har undgått den.

Vid ett stort gods i Sydsverige, där man tillämpar femårsarrenden, skulle man avgiftssätta ett jordarrende på ca 20 ha mager jord och betesmark. Jordägaren begärde då först en fördubbling av arrendeavgiften. Redan detta var ett anmärkningsvärt överbud, eftersom en anpassning efter inflationen skulle ha berättigat till högst 60 % förhöjning och några förändringar i produktionsförutsättningarna under tiden inte inträffat. Arrendatorn förde tvisten inför arrendenämnden. Då uppenbarar sig herr jordägaren med ett nytt kontraktsförslag, nu inte på 8 000 kr. utan på 10 500 kr., innebärande en höjning med 162 %. Arrendenämnden fastställer som skäligen en avgift på

8 260 kr. Det är alltså en höjning med 108 % och överstiger jordägarens eget ursprungliga krav med 260 kr.

Nu undrar naturligtvis den fåkunnige, hur arrendenämnden kunnat visa detta sällsporda tillmötesgående mot jordägaren. Enligt lagen skall normalavkastningen på stället vara det riktgivande när man skall sätta avgift. Stället består av ca 15 ha åker och ca 4 ha betesmark, stenbundna och uppsplittrade i 18 skiften. Trots att arrendenämnden i sitt utlåtande nödgas konstatera att marken är av mycket låg klass och arronderingen dålig, godtar man en höjning av avgiften med 108 %.

Enligt lagen skall nämnden verka för tillfredsställande utredning i sådana här ärenden. I propositionen framhölls uttryckligen att en kalkyl över avkastningen var ett önskvärt hjälpmedel. Någon sådan kalkyl låg inte till grund för nämndens beslut i detta fall – men ändå fann man det skäligt att höja avgiften med 108 %.

Nu anförde jordägaren, att äldre avgifter på stället enligt honom varit satta för lågt. Det ger skäl att granska avgifterna under de närmast förflutna femårsperioderna. Från perioden 1968–1973 och framåt har avgiften varit resp. 2 000, 2 750, 4 000 och nu 8 260. Den våldsamma accelerationen i det sista steget är som synes högst anmärkningsvärd. Eftersom nämnden inte haft någon verklig kalkyl till hands, får man ju intrycket att jordägarens argument här spelat en betydande roll. Det innebär alltså att jordägaren under årtal skulle ha bedrivit ren välgörenhet mot sin arrendator och frivilligt godtagit ett alldeles för lågt arrende. Jag överlåter till justitieministern att såsom jurist bedöma trovärdigheten av en sådan utsaga liksom det lämpliga i att en arrendenämnd tar sådana argument för gott.

Det framgår också att jordägaren åberopat tumregler för avkastningen för andra arrenden på samma gods. Detta skall nu nämnden knappast heller beakta, eftersom både propositionen från 1979 och i synnerhet utskottsberäkningarna var kritiska till frågan om s. k. ortspris och utskottet direkt ansåg det olämpligt att man åberopade vad andra arrendatorer kunde anses villiga att betala. Men nämnden tyckte i slutänden likväl att den kunde fatta ett avgörande som gav jordägaren t. o. m. ett par hundra kronor mer än han ursprungligen velat ha.

Jag har med denna lilla illustration ur det verkliga livet velat visa justitieministern hur det kan gå för arrendatorer ute i Sveriges jordbruksbygger. Och jag hoppas att han i fortsättningen inte är lika säker, när det gäller att hävda att det *inte finns anledning* för regeringen att gripa in. Det exempel jag anför är ingalunda extremt och isolerat. Justitieministern kan ju vända sig till Villands arrendatorförening eller till andra arrendatorföreningar, om han vill ha egenartade handläggningar och förhållanden illustrerade i större antal.

Jag går så över till frågan om friköp. Det är inte så, att jag har glömt bort vad justitieministern svarade på min fråga här i riksdagen i den saken i november. Tvärtom – jag minns det mycket väl. Och det är just det som ger mig anledning att återigen ta upp friköpsfrågan, nu kopplad till frågan om arrendevillkoren.

Måndagen den
18 februari 1985

*Om ändrade regler
för friköp av arren-
derad jord*

Det är nämligen uppenbart för var och en vad som är avsikten med sådana höjningar av arrendeavgifter som jag här påtalat. De stora jordägarna vet att åtskilliga av deras arrendatorer skulle allvarligt överväga att använda sig av en kommande friköpsrättighet. Därför söker de slå under sig arrenden och tränga ut arrendatorerna.

Det är mot denna bakgrund vitalt vad regeringen gör och inte gör i friköpsfrågan. Det är inte speciellt bra att friköpsfrågan får ligga och vänta så länge. Under tiden hinner de stora jordägarna vidta sina mått och steg.

Också handläggningen av friköpsfrågan i regeringskansliet ger anledning till en kritisk kommentar. Justitieministern har i och för sig övertagit denna fråga, så han behöver inte personligen ta åt sig, men han har – liksom en annan socialdemokratisk justitieminister före honom – hänvisat till den departementala utredning som pågår. Det är i och för sig ingenting att anmärka på, men det är som om denna utredning vore så hemlig och helig att regeringen inte vågar yttra någon åsikt innan den är klar. Detta ger anledning att betona att det ändå är regeringen och statsrådet som har det politiska ansvaret och den politiska rätten att ge utredningen den inriktning och den målsättning som regeringen vill. Det är inte departementsjuristerna som skall utforma regeringspolitiken i arrende frågan, utan det är regeringen och riksdagen.

Det är val i höst, och Sveriges godsarrendatorer har därför rätt att få veta var regeringen står i den politiska frågan. Det torde också för regeringen vara av viss betydelse att man kan ge arrendatorerna en fingervisning om huruvida det för dem är lönt att rösta på regeringspartiet. Skulle det gå så olyckligt att regeringen faller efter valet lär friköpsfrågan bli fördröjd och förhalad i ett långt mer evighetsbetonat perspektiv än vad den hittills har blivit.

Anf. 3 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Det var intressant att lyssna till Jörn Svensson, men jag skall självfallet inte här i kammaren diskutera något enskilda fall med Jörn Svensson. Jag är inte heller benägen att dra generella slutsatser utifrån ett eller annat fall. Jag vill bara upprepa vad jag sagt tidigare.

Regeringskansliet har fortlöpande kontakter med arrendemarknadens parter. Mitt intryck är att reglerna på det hela taget fungerar på det vis som är avsett. Jag ämnar emellertid uppmärksamma frågan också i fortsättningen. Vad Jörn Svensson har sagt saknar naturligtvis inte betydelse i sammanhanget.

Jag vill klara ut hur det förhåller sig med frågan om friköp av arrenderad jord. Riksdagen begärde en utredning, och en sådan tillsattes också av regeringen. Det är inte någon interdepartemental utredning, utan det är en utredning med parlamentariska inslag, en offentlig utredning. Regeringen har inte gett utredningen några särskilda direktiv, utan bara återgivit vad riksdagen framhållit. Riksdagen har bl. a. uttryckligen sagt att utredningen skall vara förutsättningslös. Därför är jag naturligtvis förhindrad att här eller i något annat sammanhang säga vad utredningen skall föreslå.

Anf. 4 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! När man diskuterar med regeringspolitiker som samtidigt är jurister är det alltid litet svårt att få grepp på vad de egentligen avser. Till den klassiska juristattityden hör nämligen att aldrig riktigt binda upp sig och att aldrig uttala sig i förväg om någonting. Enligt min mening är det litet missriktat att ha en sådan attityd om man är regeringspolitiker och statsråd. En regeringspolitiker skall ju ha rätt att vara styrande, rätt att ha en avsikt.

Även om vi ibland naturligtvis måste buga oss för det formella, är det väl ingen hemlighet här att riksdagens beställning av denna utredning kan sägas vara en kritik av en tidigare utredning som icke hade varit positiv i friköpsfrågan. Det var därför riksdagen ville ha en ny utredning. Man ville ha en annan utgångspunkt för det hela. Det politiska sammanhanget kan bara förstås på det sättet när man vet förhistorien. Riksdagens uppenbara avsikt var att någon form av förstärkt besittningsskydd eller friköp skulle komma till stånd.

Rent politiskt sett hade det varit bra om regeringen kunnat deklarerat att den avsåg att införa en sådan rättighet. Det hade varit bra om ett förslag om detta kommit redan i vår. Justitieministern vet ju lika väl som andra regeringsmedlemmar att regeringens förslag när det gäller att förbättra situationen för Sveriges godsarrendatorer får vänsterpartiet kommunisternas stöd och därmed majoritet i kammaren.

Jag har naturligtvis full förståelse för att justitieministern inte vill diskutera ett enskilt fall. Det var inte heller min avsikt. Jag ville bara med relaterande av huvudfakta i detta fall visa på hur det faktiskt kan gå till. Jag tycker att vi åtminstone kan vara överens så långt att det här uppstår ett visst tvivel om huruvida det är berättigat att vara belåten med den rådande situationen och inte finna någon anledning till att göra någonting. Om fler och fler sådana här fall får lov att utspelas utan att något sker, kommer man så småningom vid tillämpningen av den nya lagen längre och längre bort från det som riksdagen avsåg skulle åstadkommas med lagen. Då får man ett glapp mellan lagstiftarens avsikt och praxis som definitivt inte bara är till arrendatorernas nackdel utan faktiskt också går vid sidan av riksdagsbeslutets egentliga innehåll.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1984/85:17 till finansutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:2837–2842 till jordbruksutskottet

1984/85:2843 till skatteutskottet

1984/85:2844–2846 till justitieutskottet

Nr 84

**Måndagen den
18 februari 1985**

*Om ändrade regler
för friköp av arren-
derad jord*

Nr 84

Måndagen den
18 februari 1985

*Meddelande om
frågor*

6 § Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1984/85:30, 32 och 33
Lagutskottets betänkanden 1984/85:20 och 21
Utrikesutskottets betänkande 1984/85:6
Försvarsutskottets betänkanden 1984/85:7 och 8
Socialutskottets betänkande 1984/85:11

7 § Anmäldes och bordlades
Proposition
1984/85:121 Livsmedelsforskning

8 § Anmäldes och bordlades
Motion
1984/85:2847 av *Lars Tobisson m. fl.*
Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1984 (redog. 1984/
85:15)

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 15 februari

1984/85:415 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till statsrådet Gertrud Sigurdsen
om allmänna hälsokontroller med mammografi:

Socialstyrelsen har vid ett flertal tillfällen angivit att utvärderingen av försöksverksamheten med mammografiundersökningar i Kopparbergs och Östergötlands län bör utvisa att tidig upptäckt av bröstcancer genom mammografi sänker dödligheten i sjukdomen, innan allmänna hälsokontroller kan förordas.

Delresultat som presenterats efter första screeningomgången har visat att det finns skäl att utgå från att tidig upptäckt av bröstcancer har en positiv betydelse för den fortsatta behandlingen och sjukdomsprognosen. Genom intervjuer med de för projektet ansvariga läkarna har det framkommit att antalet svåra bröstcancerfall minskat med två tredjedelar sedan försöksverksamheten påbörjats.

I dag har socialstyrelsen presenterat resultat från utvärderingen av försöksverksamheten som även visar att dödligheten sänkts med 30 % i den grupp som regelbundet undersökts med mammografi. Därmed är de krav socialstyrelsen ställt för att genomföra mammografi vid allmänna hälsokontroller uppfyllda.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga sjukvårdsministern:

Finns det beredskap inom sjukvården för att snarast påbörja allmänna hälsokontroller med mammografi?

1984/85:416 av *Per Unckel* (m) till justitieministern om principerna för återanpassning av svårt belastade kriminella:

I massmedia har avslöjats att den för spioneri dömd Stig Bergling, som avtjänar fängelsestraff på Norrköpingsanstalten, för "återanpassning" inhyrts i kungasviten på Vildmarkshotellet i Kolmården. Åtgärden har väckt berättigad indignation hos många som undrat över vilket liv Bergling enligt myndigheterna skall återanpassas till.

Det är självklart att kriminalvården skall söka vänja också svårt belastade fångar vid ett normalt liv. Starka tvivel kan emellertid resas i fråga om den metod som kommit till användning i fallet Bergling. På goda grunder har kungasviten på Vildmarkshotellet eller liknande inackorderingar inte tidigare – såvitt bekant – varit aktuella för återanpassningsverksamhet.

Kriminalvården måste förankras i vanliga medborgares rätts- och rättvisemedvetande. Sker inte detta kommer bekämpandet av brottsligheten att misslyckas.

Jag ber att till justitieminister Sten Wickbom få ställa följande frågor:

1. Vill justitieministern redogöra för regeringens syn på vilka principer som skall gälla för återanpassning av svårt belastade kriminella?
2. Vad är justitieministern beredd att göra för att förhindra att sådana metoder som använts i fallet Stig Bergling inte utnyttjas i fortsättningen?

den 18 februari

1984/85:417 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om rätten till underskottsavdrag:

I en radiointervju den 15 februari menade statssekreteraren i finansdepartementet Bengt Johansson att det vore önskvärt att avskaffa eller ytterligare begränsa rätten till underskottsavdrag.

För det stora flertalet småhusägare skulle avskaffad eller ytterligare begränsad rätt att dra av erlagda räntor bli ett dråpslag.

Regeringen har inte redovisat den skattepolitik man avser att föra i framtiden. Hittills har den lett till kraftiga skatteskärpningar och begränsad avdragsrätt för bl. a. småhusägare.

Jag vill mot denna bakgrund fråga finansministern om regeringen avser att lägga förslag om avskaffad eller ytterligare begränsad rätt att göra underskottsavdrag?

1984/85:418 av *Margareta Winberg* (s) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om allmänna hälsokontroller med mammografi:

Socialstyrelsen rekommenderar nu landstingen att införa allmänna hälsoundersökningar med mammografi. För att denna undersökningsmetod skall bli verklighet fordras bl. a. röntgenläkare. I dag är det på många platser i landet, exempelvis i Jämtland, brist på sådana.

Därför vill jag fråga statsrådet Sigurdsen:

Nr 84

Måndagen den
18 februari 1985

*Meddelande om
frågor*

Har statsrådet för avsikt att initiera åtgärder, så att kvinnor i alla delar av landet kan omfattas av den rekommenderade hälsoundersökningen?

1984/85:419 av *Bertil Måbrink* (vpk) till jordbruksministern om svavelutsläppen från Karlshamns oljekraftverk:

Vid Karlshamns oljekraftverk, ett av landets största, har det under årets första fyra veckor släppts ut enorma mängder svavel. Samtidigt är skogsskadorna i Blekinge speciellt svåra.

Karlshamnsverket är ett av de stora oljekraftverk som slipper krav på rening. Orsaken är att naturvårdsverket tagit större hänsyn till Sydkrafts ekonomiska intressen än till miljön. Detta är ett exempel på dubbelmoral när det gäller synen på miljön: en grupp generaldirektörer, med Valfrid Paulsson i spetsen, har getts stor publicitet för sin aktionsplan mot försurning och skogsdöd, medan skogen förgiftas ytterligare därför att kraven på rening, bl. a. i Karlshamn, är obefintliga.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

När kan man förvänta att ansvarig myndighet upphäver dispenserna vid Karlshamns oljekraftverk och att verket tvingas till att rena sina rökgasutsläpp från svavel?

1984/85:420 av *Inga Lantz* (vpk) till jordbruksministern om informationsplikt beträffande utsläpp av hälsofarliga ämnen:

Strax före midnatt den 13 februari inträffade ett trikloretylenutsläpp vid ett företag i Upplands Väsby. Utsläppet skedde där människor bor och invid en trafikerad väg. Bristen på information såväl till allmänhet som till lokalradio var total, enligt uppgift. Farlig gas kan ha kommit in i bostadshus via ventilationssystemen när de flesta människorna låg och sov i det berörda området.

I dag finns ingen lagstadgad skyldighet för företag och brandmyndigheter att ofördröjligen underrätta alla berörda. Detta faktum kan skapa dubbla lojaliteter där överväganden om snabb information, som kan förebygga skador på människor, leder till att ett företags intressen skyddas i första hand.

Med anledning av ovanstående vill undertecknad fråga jordbruksministern följande:

När kan allmänheten räkna med att företag och brandmyndigheter åläggs en ofördröjligen informationsplikt i samband med utsläpp typ det i Upplands Väsby?

1984/85:421 av *Margot Wallström* (s) till statsrådet Gertrud Sigurdson om ökad användning av mammografi:

Socialstyrelsen har rapporterat om de positiva effekterna av mammografi när det gäller att upptäcka och bekämpa bröstcancer. En utvidgad användning av mammografi kräver stora insatser i form av teknisk utrustning och framför

allt utbildning av vårdpersonal.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga hälso- och sjukvårdsministern:

Ämnar regeringen vidta några åtgärder i syfte att underlätta en utbyggnad av mammografiundersökningar och i så fall vilka?

10 § Kammaren åtskildes kl. 12.17.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 84

Måndagen den
18 februari 1985

*Meddelande om
frågor*